

I store, lyse Rum arbejde Stenhuggerne. Et mægtigt Kapitæl til Marmorkirken er netop under Arbejde, og man beundrer dels den Sikkerhed og Dygtighed, hvormed Mændene udføre Arbejdet, dels den Haardhed og Styrke hos Æmnet, som muliggjør de stærke Udhulinger og Underskæringer. Modelkamret er fyldt; der findes Vaaben og Skjolde, Kapitæler og Vaser, Kranse og Guirlander, Gravminder og Vaser.

Ligesom i Gruberne er der overalt Liv og Virksomhed, ogsaa nede ved Havnen. Kalken brændes, Skærverne knuses, vældige Blokke til Broer og Bolværker hugges, læssede Vogne kjøre frem og tilbage. Og saa er der saa kjønt dernede. Solen er ved at gaa ned bag ved den lille nærliggende Skov, Himlen er glødende gul og flammende rød, og ude over Vandet fortoner den sig graa og kold-violet nede i Synskredsen.

Til de fortrinlige Egenskaber, som Kalkstenen fra Faxe har, er der i den sidste Tid kommet et Moment, der er af yderste Vigtighed. Man har nemlig fra Frankrig og England indført den nu anvendte Imprægneringsmetode, hvorigjennem der sikkert vil opnaaes Resultater, man tidligere ikke har anet. De polerede Vægfliser, fuldstændig lignende det skønneste hvide og gule Marmor, man allerede har udført, give de bedste Løfter for Fremtiden.

Nu maa Publikum træde til, og da først og fremmest Bygmestrene. Der er ingen Tvivl om, at vi ville faa at se, at vi i Faxekalkstenen eje et hjemligt Materiale, som, behandlet paa rette Maade, baade i Styrke, Varighed og Skjønhed staar ved Siden af Udlandets bedste Bygnings- og Dekorationsæmner.

Den danske Kartograf Johan Mejer og hans Arbejder over Kongeriget Danmark, af Ed. Erslev.

I en Afhandling om Zenierne have vi tidligere i al Korthed omtalt Marcus Jordens Landkaart over vort Land. Ved denne Lejlighed ville vi dvæle ved hans Efterfølger, hvis Virksomhed kun er lidet kjendt. Netop 100 Aar efter at Jorden 1552 havde udgivet sit første Kaart, fik Offentligheden et glimrende dansk Kunstværk, og dette skyldes *Johan Mejer*. Kilderne til hans Levned ere meget sparsomme, og det meste deraf er samlet af den lærde Rektor i Flensborg *Joh. Møller**); enkelte Oplysninger findes hos *Melchior Krafft*en i Husum**) og Prof. *Ratjen* i Kiel***), ligesom man ogsaa hist og her kan faa noget at vide gennem hans egne Ord. Han fødtes 1606 i Husum, hvor hans Fader var Præst; allerede i sit tolvte Aar blev han faderløs, og han kom nu til sin Morbroder, Herredsfoged Jüngling i Kropp, nord-

vest for Rendsburg; men han havde det her saa daarligt, at han maatte vogte Svin og Kvæg. En lærd og fornem Herre, hvis Navn ikke kjendes, traf ham i Kropp og syntes saa godt om hans lyse Hoved, at han tog ham med til Kjøbenhavn. Joh. Mejer studerede nu Matematik i Kjøbenhavn, hvor hans Farbroder Bernhard Mejer var tysk Præst, og efter at have fuldenst sine Studier, drog han tilbage til Husum, hvor han levede af at undervise Ungdommen i Regning og Skrivning og af at skrive Bryllups-, Sørge- og andre Breve. Kong Kristian den fjerde udnævnte ham til „kgl. Matematiker“ eller Kartograf, og Kongen sammen med Hertug Frederik den tredje af Holsten Gottorp bød ham da at gennemrejse Slesvig og Holsten for at kaartlægge disse Lande. Fra 1638—48 drog han nu omkring for at udføre dette Hverv. Hvor liden Løn han har opbaaret for sit Arbejde, ser man af en Memorial til Kongen, som han har skrevet 1647*); heri staar f. Ex., at hele Svansen har „kostet at beskrive“ 49 Rigsdaler, 1 Mark og 6 Skilling, Dänischwohld 35 Rigsdaler og 6 Skilling, Haderslev Amt 343 Rigsdaler, 1 Mark og 12 Skilling — tilvisse latterlig smaa Summer, naar man tænker paa, hvad det i vore Dage koster at

*) *Cimbria literata*. Tome I. 1744. S. 401 og Tome III. Registret.

**) Ein zweifaches Zwei-Hundertjähriges Jubel-Gedächtnisz. Hamburg. 1723. S. 154.

***) Johan Meier und Casper Danckwerth. *Biernatzkys* Volksbuch auf das Jahr 1846 für die Herzogthümer Schleswig-Holstein und Lauenburg (Altona. 1845. S. 70). Bogen findes ikke i vore Biblioteker, og man har godbedsfuldt laant mig den fra Universitetsbiblioteket i Kiel.

*) *Danske Magazin*. Fjerde Række. 5te Bd. 1864. S. 79.

kaartlægge en Egn. Joh. Mejer følger dog til, at han venter at faa noget „foræret“ af Kongen. Engang ved Lejlighed skulle vi komme tilbage til, hvad det i de Tider har kostet at optage Kaart. Kristian den fjerde gav ham ogsaa Ordre til at opmaale Kongeriget, hvad man kan se af et Brev af 28de Januar 1648 til „Kommissarierne i Jylland“*); deri staar nemlig, at han (Kongen) har antaget Joh. Mejer til „at gjøre Landkaart over Kongeriget og Hertugdømmet, hvoraf han og allerede en Deel Os tilstillet haver“, og at Joh. Mejer „nu vil begive sig til Nørrejylland“. I en Række Aar har Joh. Mejer været sysselsat med dette Arbejde; thi under 2den Marts 1655***) gav Kong Frederik den tredje Ordre til, at Embedsmænd o. s. v. skulde hjælpe ham med Heste og Vogne o. s. fr., og dette „Pas“ er fornyet den 12te Januar 1657.

Efter 1648 levede han over 20 Aar i sin Fødeby; han var ugift, og Dagen før sin Død forudsagde han til sin Søster, at han vilde dø. Naar vi til dette føje, at han i længere Tid var i Uenighed med Danckwerth om Udbyttet af sit Arbejde, er dette omtrent alt, hvad vi have kunnet faa at vide om hans Levned. Hvad Aar han døde, kan ikke siges med Sikkerhed. Efter *Joh. Møller* var han i Live („superstes“) 1669, og vi kunne dertil føje, at han ogsaa var i Live 1672; thi dette Aarstal staar paa hans Generalkaart over de danske Øer***). Da Dødsregistrene i Husum ikke gaa længere tilbage end til 1761, søger man forgæves i denne By efter Oplysning om hans Dødsaar, og der er heller ikke noget Mindesmærke om ham i Byen†).

Hans Navn skrives urigtig hos forskellige Forfattere; *F. Geertz* f. Ex. kalder ham Meyer ††) og *Fr. Barfod* Meier †††), andre kalde ham Maier eller Mayer — kort sagt alle mulige Maader; men han selv skriver sig altid Mejer („Meyer“ i Fortalen til „*Neue Landesbeschreibung*“ skyldes ikke ham). Det er heldigt nok, at

*) *Suhm*. Excerpter til den danske Jordbeskrivelses-Historie. Nye Samlinger til den danske Historie. 2det Bind. 3dje og 4de Hefte. 1793. S. 132.

**) *Suhm*. l. c.

***) Gamle kgl. Saml. Folio Nr. 713. — Per lustra quatuor et quod excedit ei (d. v. s. Christ. IV) superstes, in urbe patria vitam transegit reliquam“ siger Møller (Tome I), og „Joh. Mejerus 1669 superstes“ (Tome III).

†) Efter godshedsfuld Meddelelse af Pastor *Hasselman* i Husum.

††) *Geschichte der geographischen Vermessungen und Landkarten Nordalbingens*. Berlin. 1859 (overalt).

†††) Fortællinger af Fædrelandets Historie. 4de Udgave. 2det Bd. 1874. S. 101.

man har et Billede af ham. Den med Hensyn til danske Portræter enestaaende *A. Strunck* har godhedsfuldt gjort os opmærksom derpaa, og han omtaler det ogsaa i sit Værk*). Det findes i 9de Bind af den glimrende Række danske Billeder, der kaldes „*Pinacotheca Dano-Norvegica*“ og som i Løbet af 50 Aar ere samlede af Konferensraad og Stempelpapirforvalter *Fred. Adam Müller* og 1796 kom til det store kongl. Bibliotek. Det staar paa et Blad, som fremstiller Tyge Brahes Verdenssystem og er 1651 udført af Joh. Mejer; det er stukket af Guldsmedene Mathias og Nicolaus Petersen, de samme, som have stukket de fleste af Kaartene over Hertugdømmerne. Næderst til venstre staar et Portræt af Tyge Brahe og nederst til højre af Joh. Mejer; begge Portræter ere ret godt udførte. Af dette Billede lære vi ogsaa at kjende hans Valgsprog: Fra Gud have vi alt („*De deo habemus omnia*“). Portrætet er yderst sjældent, og det findes maaske kun i to Exemplarer, hvoraf det ene i den omtalte Samling og det andet i *Struncks* Privatsamling.

I Aaret 1652 udkom den Række af 37 Kaart — ikke 40, som der saa tit siges — over Slesvig og Holsten, der ere indførte i *C. Danclaverths* Beskrivelse**), og hvorpaa Joh. Mejer altsaa havde arbejdet i 10 Aar. Til hvert af disse Kaart skulde *Danckwerth* kun have skrevet en kort Beskrivelse, efter *Datidens* Skik trykt paa Bagsiden; men han lod sig ikke nøje hermed, og Bogen fik et helt andet Indhold. Paa denne Maade tog *Danckwerth* Luven fra Joh. Mejer; men enhver, der forstaar sig paa Tingen, maa indrømme, at Kaarttegnerens Arbejde her langt overgaar Historikerens. Man maa i høj Grad beundre den Udholdenhed og Nøjagtighed, som Joh. Mejer har lagt for Dagen i disse Kaart, og selv i vor Tid er det saaledes, at man mangen Gang tager sin Tilflugt til dem.

Med Hensyn til kans Kaart over Kongeriget har man hidtil ikke haft nogen videre Kundskab, og man har ikke rigtig vidst, at den store Kartograf har bragt det saa vidt, som virkelig er Tilfældet. Han har nemlig, som vi skulle se, kaartlagt *hele vort Land*; men Bladene dertil foreligge kun i Manuskript i det store kgl. Bibliotek. Efter *Pontoppidan****)) fandtes en stor Mængde Kaart af Joh. Mejer i det gottorpske Bibliotek, og de førtes derfra efter *Tønning*s Indtagelse 1713 til det store kgl. Bibliotek i Kjøbenhavn. Senere er Samlingen dér

*) Samlinger til en beskrivende Katalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere. 1865. S. 391.

**) *Neue Landesbeschreibung der zwei Herzogthümer Schleswig und Holstein*. Schleswig. 1652.

***)) Den danske Atlas. 1ste Tome. 1763. S. XXV.

bleven øget med adskillige Blade; *J. Erichsen**) fortæller nemlig, at Suhm ved en Hændelse har faaet en Samling mejerske Kaart, som han har givet Haab om at overlade til Biblioteket, og efter *Werlauff* har Biblioteket fremdes paa en Avktion kjøbt en Del mejerske Kaart**). Det maa rimeligvis være disse sidste, om hvilke der i Rindsherred Krønike af *Søren Testrup* siges***), at Joh. Mejer solgte sine „Ritsede Tavler“ over Danmark til Peder Resen, og at Kongen senere for 116 Rigsdaler kjøbte dem paa Etatsraad Eifers Avktion. Efter disse Kaart lod Gehejmerraad Vincents Lerche udføre et stort Danmarkskaart, aabenbart det samme, som Pontoppidan omtaler †). At Joh. Mejer har solgt sine Manuskriptkaart over Kongeriget, kan være rimeligt nok; thi — sandsynligvis af Pengetrang — solgte han Pladerne til Kaartene over Hertugdømmerne, og de udkom 1663 i Amsterdam.

Gjennemgaar man nu alle disse Manuskriptkaart i Biblioteket, finder man, at de for det første udgjøres af 10 Bind, der tilsammen danne det, man kalder Joh. Mejers „*Nordischer Atlas*“, og som omfattede de nordiske Lande, ogsaa Færøerne, Island og Grønland, ja! selv Frislanda i større Maalestok efter Zenikaartet fra 1558, fremdeles en hel Del astronomiske Kaart samt Blade af Asien og Afrika ††). Saa vidt vides, er intet heraf kommet ud; men det har været Forfatterens Plan at udgive de nordiske Sager i et Atlas, hvad der kan ses af en Fortegnelse, han har ladet trykke 1657 †††). For det andet findes der en Pakke med en stor Mængde løse Kaart*†), i alt ikke mindre end 76 Blade, hvoraf 43 fra Jylland og 33 fra Øerne og Skåne. For det tredje har Biblioteket et meget smukt *Manuskriptkaart* af samme Forfatter, der forestiller Kongeriget, Slesvig, Holsten, en Del af Sydnorge og Mellemsverige samt af Nordtyskland.

*) Udsigt over den gamle Manuskript-Samling i det store kgl. Bibliotek. 1786. S. 88.

***) Historiske Efterretninger om det store kgl. Bibliothek. 1844. S. 122.

***) Dr. O. Nielsen. Om Resens Atlas. Danske Samlinger. 2det Bd. 1866—67. S. 277.

†) l. c. Tome I. S. XXVII.

††) Gamle kgl. Saml. Folio. No. 706—13.

†††) Catalogus der General- und Particular Tabulen von den septentrionalischen Ländern und Insulen etc. authore J. M. R. M. D. M. (d. v. s. Joh. Mejer. Regis majestatis Daniæ mathematicus). 1657. — Et Katalog af ham over Kaart til en „*Neue Landsbeschreibung der Koenigreichen Dänemark und Norwegen*“ findes i Haandskrift (Gamle kgl. Samling. 4to. No. 2333).

*†) Gamle kgl. Samling. Folio No. 713. — Desuden findes Grundrids af Hamburg og Lübeck samt af Pinneberg i Ny kgl. Saml. Folio. No. 875.

Dette interessante Blad er smukt udstyret, det er sat paa Stokke og har en Højde af 47 og en Bredde af 52 Tommer. Det er tilegnet Kong Frederik den tredje og har sandelig været en Gave, Danmarks og Norges Konge værdig; thi dér saa han for første Gang en ordentlig Afbildning af det ene Rige, hvorover han herskede. Af dette Kaart er der i Biblioteket en Kopi, udført 1659 af *Otto Heyder* og udstyret paa samme Maade*). Endelig har Biblioteket en Kopi, hvorpaa Bibliotekar *Braun* har henledet Opmærksomheden**). Denne sidste Kopi er udført af *Js. Geelkerkij*, og den har tillige en vis historisk Betydning. Den er tegnet efter Joh. Mejers Originaler („*Autographis*“), men Navne og Signaturer ere trykte ind med Haanden. Aarstallet er ikke angivet, men den er tilegnet „*Christian, Arving til Danmark, Norge*“ o. s. v., og den er altsaa ældre end 1670, da Kristian den femte kom paa Danmarks Trone. Som man véd, har man længe ment, at Kristian den femte var yderst udulig og kun henfalden til Vellefnet og Forlystelser; men den engelske Afsending *Molesworth*, der 1694 udgav en Bog om Danmark***), som vakte en sand Storm heri Landet, giver os allerede et andet Billede af Kongen, og han siger bl. a., at han „er en stor Elsker af Geografien og aldrig mere fornøjet end naar man bringer ham et nøjagtigt Kaart over et eller andet Land eller en Grundtegning af en Fæstning“. *Geelkerkij*s Fornavn var Isaach, og han var „*Ingeniør*“ hos Frederik den tredje, der den 2den Febrnar 1650 gav ham den Instrux†) at gaa til Norge for at færdiggjøre det Landkaart, han havde under Hænder. Han var rimeligvis fra Holland, thi i Følge Instruxen var „han forlovet at rejse“ did; efter *Hauber* ††) fandtes der ogsaa en hollandsk Kaarttegnere ved Navn *Nicolaus Geelkerkij*. Det er vel ikke urimeligt, at den omtalte Kopi er bleven udført nogle Aar efter 1650, da Kristian den femte endnu var Dreng (han fødtes 1646), og den har da gjort sit til at vække hans Interesse for Landkaart. — Man søger forgjæves Oplysning om, hvorledes disse tre skjønne Væggekaart ere komne til Biblioteket, og de to første af dem synes ikke før at have

*) *Otto Heyder* var Feltkvartermester (se et Manuskriptkaart i det store kgl. Bibliotek af ham over Fæstningsværkerne ved Itzeho 1657. Ny kgl. Samling. Folio. No. 875.)

***) *Bibliotheca danica*. 2det Bds. 2det Hefte. 1884. S. LXXXXVII.

****) *Account of Denmark*. London. 1694 (udgivet flere Gange).

†) *Suhm*. l. c. S. 133.

††) *Versuch einer umständlichen Historie der Landcharten*. Ulm. 1724. S. 35 og 93.

været offentlig omtalte. Jeg skylder Bibliotekar *Bruun* en særlig Taksigelse, fordi han har givet mig Adgang til dem.

Naar man undersøger Joh. Mejers Originalkaart fra 1650 og hans Specialblade, er det tydeligt, at han allerede den Gang har været omkring i hele Kongeriget, kun Bornholm og en Del af Himmerland undtaget. Man ser end videre, at han gjennemgaaende har haft en meget ordentlig Forestilling om Kystomridsene, og selv vanskelige Ting ere godt aflagte, saaledes f. Ex. Sams og Bugten ved Aarhus med Djursland; Langeland er ikke daarlig, skjønt Formen ikke er lykkedes fuldstændig. Med Hensyn til Vestkysten af Jylland se vi Begyndelsen til Pukkelen, der senere stiger ved daarlige Efterligninger. Det Arbejde, som er nedlagt i dette Kaart, er umaadelig stort og man maa undres over, at det er lykkedes Enkeltmand at udføre noget forholdsvis saa fortrinligt. Paa den anden Side maa man naturligvis give *F. Geertz* Ret, naar han hævder*), at Joh. Mejer, der selv siger, at han „har maalt Distancerne mellem Stederne med matematiske Instrumenter og derefter har dannet Grundridsene,“ ingenlunde kan have udført dette Arbejde paa saadan Maade, som man gjør det i vore Dage, og at han derfor mangfoldige Gange har rettet sig efter „Øjemaal, Afskridning, stedlige Oplysninger og gamle Haandtegninger.“ At Joh. Mejer har haft gamle Kaart over flere Egne i Hertugdømmerne, er sikkert nok; om han har haft Kaart, der duede noget, over Dele af Kongeriget, maa staa hen, men det kan vel være.

Ved den Tid da Joh. Mejer foretog sine Opmaalinger, stod den *nederlandske* Kartografi i Glans, og en Række dygtige Kartografer udgave Atlas paa Atlas. Ved at se disse Kaartværker, forbavses man over den Masse Blade, de indeholde, thi de maa tælles i hundredevis, og tillige over den Overdaadighed, hvormed de ere udstyrede; omhyggelig Farvegivning og pragtfulde Titelblade med alle Slags Prydelser o. s. v. ere gjennemgaaende; det maa den Gang Verden over have været paa Moden at eje et pragtfuldt Atlas ligesom i vore Dage et Rejsealbum eller lign. Det følger af sig selv, at Nederlænderne, der samlede Æmne til deres Kaart fra hele Verden, ogsaa have udnyttet den sønderjyske Kartografs Arbejder, hvis Blade over Slesvig og Holsten jo vare udgivne 1652**).

*) l. c. S. 37.

**) Enhver, der giver sig af med Kartografi, vil vide, at det er vanskeligt at hitte Rede mellem alle de *nederlandske Kaartværker*, og at de frembyde et meget forvirret Billede. En Sammenstilling af dem, ordnede i Rækkefølge

Det varede imidlertid kun faa Aar, før Nederlænderne ogsaa toge efter hans Kaart over Kongeriget. Det

efter *Gregorii**) og *van der Aa***), vil derfor mulig være af Interesse for en eller anden.

Rækken begyndte med *Gerhard Mercator* († 1594), der levede i Duisburg. Hans Atlas var længe forberedt til Udgivelse; men da *Abraham Ortelius* († 1598) ogsaa vilde udgive et saadant, holdt Mercator sit tilbage for ikke at skade sin fortroligste Ven. Ortelius offentliggjorde den første Udgave af sit Atlas 1570, og i et Forord henvender han sig deri til Mercator med Ordene „min særdeles kjære Ven“ (meo amico cumprimis caro) og kalder ham „Koryfæen blandt Geograferne.“ Mercators Sønner gave sig vel af med Kartografi; men ingen af dem havde nogen synderlig Dygtighed, og de overlode Faderens Sager til *Jodocus Hondius* († 1611), der offentliggjorde den første fuldstændige Udgave af Mercators Atlas 1606. Jacob den første af England roste i vor Frederik den andens Nærværelse Hondius saa meget til Tyge Brahe, at denne tog ham med sig, og Hondius levede nogen Tid her i Landet. Hans Søn *Henricus Hondius* († 1643) har nok udgivet Kaart, men kom ikke Faderen nær i Dygtighed, og han overlod „Officinet“ til *Willem Janszoon Blaeu* († 1638), der ogsaa latiniserede sit Navn under Formen *Wilhelmus Janssonius Cæsius* (Navnet „Blaeu“ er hollandsk og betyder „blaa“ ligesom cæsius; Blaeu udtales „blau“ i det æ i hollandsk udtales som a.) Han stod ligeledes i Bekjendtskab med Tyge Brahe og fik en hel Del af sin Lærdom gennem ham. Han udgav første Udgave af det prægtige „Atlas Blavianus“ (Amsterdam 1640). Hans ældste Søn *Johannes* († 1638) arbejdede fra sin tidlige Tid sammen med Faderen, og man har adskillige Kaart med begge deres Navne („Guilielmus & Johannes Blavius“). Efter Faderens Død gik Johannes i Kompagni med sin yngre Broder *Cornelius*; denne døde tidlig (1648), og Johannes kaldte sig nu, kuriøst nok, alene Johannes Janssonius og udgav i Løbet af faa Aar en Række Atlasser paa hollandsk, fransk, tysk, spansk og latin. Virksomheden i „Officina Janssoniana“ overgik ogsaa langt den i „Officina Blaviana.“ En Elev af Hondius og den ældre Blavius var *Nicolaus Fischer* eller *Piscator* († 1670), der ligeledes udgav en Mængde Kaart, og det samme var Tilfældet med hans Søn *Nicolaus* († 1709). Af de nederlandske Kartografer maa endelig mærkes *Justus Danckert* og hans Sønner samt *Fridrich de Witt* og hans Søn.

Efter den nederlandske fulgte den *tyske* Kaartperiode, der skyldes *Johan Baptist Homann* i Nürnberg; han udgav sit store Atlas første Gang 1707, og det udkom senere mange Gange. Den tyske Kartografi fortsattes senere hen, som man véd, i Weimar af *Weiland*, og den er bleven gjenoplivet af Firmaet *Justus Perthes* (Vægten lægges paa sidste Stavelse) i Gotha, stiftet 1785, der ved *Stielers* Atlas og Kaartene til *Petermanns* „Mittheilungen“

*) *Curieuse Gedanken von den vornehmsten Landcharten.* Frankfurt und Leipzig. 1713. S. 55.

**) *Biographisch Woordenbuch der Nederlanden.* Haarlem. 1853—77.

vilde naturligvis være af stor Interesse, om man i det enkelte kunde paavise hans Indflydelse paa Udlandets Kartografi; men dette maa vi for vor Del opgive. Til en saadan Undersøgelse kræves nemlig, at man har et saa godt som fuldstændigt Sæt af de hollandske Atlasser for sig, og det kan man ikke faa her, skjønt vore Biblioteker eje adskillige af dem. Efter hvad der foreligger, har den jordenske Type holdt sig meget længe. Den sidste Gang, vi kunne eftervise, at den er brugt for *hele* Landet, er efter Aaret 1664. Kaartet, her skal omtales, findes paa en Bordplade af Gipsmosaik, der er paa *Rosenborg*. Der staar derpaa, at det er udført af „Franciscus Bruno Napolitanus“, og det er altsaa fra Italien; men Originalen, hvorefter det er gjort, er fra Holland; Texten derpaa er nemlig hollandsk. Det maa være yngre end 1664, da det har Navnet „Friderix“ og ikke „Frederiksodde“^{*)}; først den 22de April 1664 fik nemlig denne Fæstning sit nærværende Navn. Endnu 1662 findes Fyen og Langeland efter Jorden paa et af de blavianske Atlasser i Holland^{**}); men det er kun et ældre Blad, der er bleven optrykt. Allerede i Aaret 1649 er imidlertid den mejerske Type eller i hvert Fald en, der ligner den meget, kommen frem paa et af de blavianske Atlasser^{***}); Jylland derpaa er efter Jorden, men Øerne stemme overens med Joh. Mejer. Et særligt Blad over Sjælland er tilegnet den kjendte Landsdommer *Jørgen Seefeld*, der havde et stort Bibliotek, hvori Joh. Mejers Kaart over Hertugdømmerne ogsaa vare[†]), og det er mulig gennem ham, at den hollandske Udgiver har faaet Æmnet fra Joh. Mejer. I Aaret 1662 er den mejerske Type gennemgaaende optaget; men paa mange Punkter er Kopien ikke nær saa god som Originalen; rimeligvis har den hollandske Kaarttegner ikke selv været Skyld deri, i det han kan have faaet en Tegning f. Ex. paa anden Haand.

Omtrent i de samme Aar, da de her omtalte blavianske Atlasser ere udkomne, har Hollænderen *Justus*

endog maa siges, i det mindste videnskabelig, at overstraale den glimrende nederlandske Tid^{*)}.

*) Efter godhedsfuld Meddelelse af Dr. *P. Brock*.

***) Atlas major sive Cosmographia Blaviana. Amstelodami. 1662.

***) *Joh. Janssonius*. Novus Atlas (tysk Udgave). Amsterdam. 1649.

†) *J. F. Noodt*. Beyträge zur Erläuterung der Civil-Kirchen- und Gelehrten-Historie der Herzogthümer Schleswig und Holstein. Hamburg. 1ster Bd. 5tes Stück. 1747. S. 554.

*) Justus Perthes in Gotha. Gotha, 1885.

Danckert udgivet et Atlas^{*)}), som hører til den Række billige Kaart fra det danckertske Officin, om hvilke der er sagt^{**}), at „de, saa at sige, oversvømmede hele Verden og vare i Hvermands Hænder“. Hvor *Danckert* har faaet Originalen til sit Danmarkskaart, maa overlades en Undersøgelse i udenlandske Kaartsamlinger at oplyse; men det er mærkeligt at se, hvilket Tilbageskridt det viser. Paa hans Kaart fremtræder nemlig baade den vældige Pukkel og Nibtangen paa Sams, ligesom ogsaa Haandtaget paa Langeland vender imod Vest og ikke imod Øst som hos Jorden, altsammen Sager, der ere langt bedre hos Joh. Mejer. Og disse store Fejl gaa igjen i langt over hundrede Aar, i det de atter fremtræde paa *Homanns* Atlasser fra Nürnberg. Ogsaa i Danmark har man længe ment, at de slette hollandske Kaart vare gode, og man vidste ikke, at vore Konger paa deres Væg havde haft eller at der i vort Bibliotek henlaa Kaart, som skyldtes en af vore Landsmænd og som stod langt over de udenlandske Efterligninger med alle deres Taabeligheder.

Mængden af de fremmede Kaart var saa overvældende, at man hos os i langsommelige Tider næsten ikke har udgivet noget i den Retning. I *Lacombe de Vrignys* Rejsebeskrivelse over Danmark siges^{***}): „Danskerne ere altfor efterladne til at udføre Kaart, og de lade sig nøje med, hvad Hollænderne sige dem derom“. Dadelen var fuldstændig rigtig, og den blev først slaaet tilbage midt i det forrige Hundredeaar ved *Pontoppidan*, der i sit „Atlas“ har en Mængde Kaart over Danmark; ogsaa disse Kaart grunde sig midlertid for en stor Del paa de mejerske. I den Udsigt over den danske Kartografis Historie, som *Pontoppidan* giver i sin Indledning, er der flere værdifulde Oplysninger; men det væsentligste er dog, at vi derigennem faa at vide, hvilke Kaart der have staaet til hans Raadighed. Fremfor alt har det været *Joh. Mejers* Kaart, som Prokansleren har haft til Laans fra Bibliotheket „i halfandet Aars Tid til Brug i denne Danske Atlas“. Dernæst er der 7 Blade af *Willars*, som Kong Frederik den fjerde omtr. 1720 havde ladet optage i Anledning af de da anlagte Rytterdistrikter i Sjælland, Fyen og Jylland, to store Generalkaart, „det kongelige Archiv tilhørende“, og hvoraf det ene skal være udført „efter Gehejmerraad Vincents Lerches Foranstaltning“ (se oven for), et stort Kaart over Øerne, tilhørende

*) Et Exemplar deraf findes i det store kgl. Bibliotek; men det er uden Aarstal.

**) *Goetsching*. Versuch von einer Historie der Landcharten. Halle. 1711. S. 48.

***) Relation en forme d'un voyage fait en Danemark. Rotterdam. 1706. S. 218.

Poul Egede og udført af ham selv, et stort Kaart over Limfjorden, tilhørende *H. P. Anchersen*, o. s. v., kort sagt en hel Række Manuskriptkaart over forskjellige Dele af Landet; men — hvor ere de nu? Det eneste af dem, vi mene at have fundet, er *Poul Egedes*, der mulig gjemmes i det store kgl. Bibliotek*). Af trykte Kaart har *Pontoppidan* brugt *P. Resens* over *Sams* samt *Thuras* over denne Ø saa vel som over *Bornholm*. Grundlaget for *Pontoppidans* Kaart er dog gennemgaaende *Joh. Mejers*, man sporer stadig den mejerske Type gennem dem, og først *Videnskabernes Selskabs* Kaart forlade den. For Resten ere Kaartene hos *Pontoppidan* udførte ved *Diderich Fester*, og man samstemmer gjerne med *Udgiveren*, naar han siger, at *Fester* „haver viist en ugemeen Stadighed, Eftertæksomhed og Accuratesse i det vanskelige Arbejd“**).

*) Ny kgl. Samling. Folio. 387. E.

***Diderich Christian Fester* fødtes 1732 i *Boeslunde* paa *Sjælland*. Han havde ikke lært noget i sin *Barndom* og blev *Tjener* bl. a. hos *Rimsmeden Wadskier* i *Sorø*; paa egen Haand lagde han sig efter *Matematik* og *Kaarttegning* og kom siden som *Lærer* i *Matematik* til *Latinskolen* i *Trondhjem*; 1794 rejste han tilbage til *Kjøbenhavn*, hvor han ansattes som „*Navigations-Examinator*“; han døde i *Sorø* 1811. Han var ikke alene dygtig som *Kartograf*, *Matematiker* og *Astronom*, men ogsaa en

Efter det foregaaende er det altsaa tydeligt, at *Joh. Mejers* Virksomhed i mere end et Hundredaar har været det bestemmende for den danske *Kartografi*, og hele *Verden* over har man fulgt hans *Kaart* og *Udkast*. Der er heller ingen lige til *Pontoppidan* og hans *Medarbejdere*, der har kjendt saa meget til *Danmarks Geografi* som *Joh. Mejer*, ingen lige til *Thomas Bugge*, der har bidraget saa meget til, at *Udlandet* har faaet *Kundskab* om vort *Land*. Man maa derfor ogsaa i høj *Grad* undres over, at han er saa lidt kjendt hos os. *Bergsøe* kalder ham „en slesvigsk *Matematiker* ved Navn *Johan Meier*“, *N. M. Petersen* nævner ham ikke en *Gang*, og *Fr. Barfod* véd kun, at han har tegnet *Kaart* over *Slesvig* og *Holsten*, ikke over *Kongeriget Danmark*. *Johan Mejer* har *Ret*, naar han som *Motto* i et af *Bindene* til sit „*nordischer Atlas*“ sætter *Ordene*. „*Opus multi laboris et usu*“, *Udbyttet* af meget *Arbejde* og *Slid*. — Han var en stor *Mand*.

fink *Forfatter**). Da *Wadskier* havde faaet *Afsked* fra *Sorø* og baade var *husvild* og *brødløs*, fik han *Understøttelse* hos sin *fordums Tjener***).

*) Hans egen *Løvnedsskildring* staar i *Iris* og *Hebe* fra 1804. S. 1 og 97.

***N. M. Petersen*. Bidrag til den danske *Literaturs Historie*. Bd. IV. S. 338.

Lidt om Korea,

af *C. H. Kragh*, *Telegrafbestyrer* i *Japan*.

De indfødtes *Navn* for *Korea* er „*Chosen*“. *Portugiserne*, der her ligesom saa mange andre *Steder* vare de første paa *Pletten*, eller rettere de første, som be-sejlede det gule *Hav*, kaldte *Landet* *Coria*, en *Forvanskelse* af det *japanesiske* *Navn* *Korai*. Dette *Land* med omliggende *Smaaøer* er omtrent af samme *Størrelse* som *Storbritannien*, og det har efter de *engelske* *Opgivelser* en *Folkemængde* af 10 *Millioner*.

Den store østlige *Halvdel* af *Landet* bestaar af en sammenhængende *Række*, ikke synderlig høje og nøgne *Bjærgmasser*, som falde jævnt af imod *Vest* med talrige af *Smaafloder* og *Bjærgstrømme* gennemskaarne *Dalstrøg*; de bedste og vigtigste *Havne* findes paa *Vestsiden*, som tillige er den frugtbarste *Del* af *Landet*. Af større *Fløder* findes kun en af *Betydning*, nemlig *Han-Floden*,

som dog ikke er sejlbar for dybere gaaende *Skibe*. *Landets* naturlige *Beskaffenhed* ligner meget *Japans*, navnlig paa *Syd-* og *Vestsiden*; men *Plantevæksten* er dog sparsommere og *Jordbunden* heller ikke saa rig og frugtbar.

Koreas *Vejrlag* regnes at være sundt; men *Vinteren* i den nordlige og østlige *Del* er meget barsk, og de dér hyppig fremherskende nordlige *Vinde* gjøre *Vejret* baade raat og ubehageligt i *Modsetning* til *Syd-* og *Vestsiden*, hvor desuden *Sommervarmen* behagelig afkøles ved en forfriskende *Søbrise*. *Havnene* ere som *Regel* ikke isbundne, hvorimod *Floderne* ofte fryse til 1—2 *Maaneder* af *Aaret*. Der synes ikke at være nogen bestemt *Regntid*; nogle *Aar* regner det ualmindelig stærkt, mens der til andre *Tider* fremkaldes *Hungersnød* af ved-